

Tatjana Milivojčević
PU „Pčelica“ Sremska Mitrovica,
Srbija

tanja1975muz@yahoo.com

UDK 821.163.41-92-2.09 Radović D.

Originalni naučni rad

Primljen: 30.9.2025.

Prihvaćen: 17.1.2026.

DOI: 10.53406/kd.v13i2.129

DEČIJA PERCEPCIJA DRAMSKOG TEKSTA MAZA DUŠANA RADOVIĆA

Apstrakt: *Proučavaoci uticaja drame na razvoj i kulturni identitet deteta ističu njenu primenu u obrazovanju koja omogućava moralni razvoj, podstiče kreativnost i upoznaje decu s demokratskim vrednostima. Recepcija dramskog teksta kod dece zavisi od uzrasta, jezičke i kognitivne razvijenosti, kao i od životne i kulturne pozadine. Istraživanja pokazuju da mlađa deca lakše prihvataju tekstove s jasnim sukobom, prepoznatljivim likovima i ponavljajućim dijalozima, dok stariji uzrasti razumeju složenije odnose i dvosmislene situacije. Emocionalni angažman raste kada su teme bliske dečjem iskustvu, a dramski tekst nudi mogućnost aktivnog učestvovanja kroz igru uloga i improvizaciju. Cilj istraživanja bio je ispitati kako deca predškolskog uzrasta doživljavaju dramski tekst Maza Dušana Radovića, s fokusom na interpretaciju likova, radnje i moralnih poruka, kao i na emocionalni angažman tokom čitanja ili izvođenja teksta. Uzorak istraživanja činilo je šezdesetoro dece iz tri uzrasne grupe vrtića „Đurđevak“ i „Leptirić“ u Sremskoj Mitrovici. Istraživanje je sprovedeno u pet faza – I faza: čitanje teksta, II faza: dramatizacija, III faza: intervjuisanje dece, IV faza: likovno izražavanje; i V faza: stvaranje dramskog sadržaja po uzoru na tekst Maza. Rezultati istraživanja ukazuju da deca različitih uzrasnih grupa različito doživljavaju dramski tekst Maza Dušana Radovića. Mlađa deca su pokazala pretežno jednostavne emocionalne reakcije, dok su starija deca iskazala sposobnost složenijeg moralnog rasuđivanja i povezivanja sa sopstvenim iskustvima.*

Ključne reči: *dete, drama, dečji doživljaj, stvaralaštvo.*

Uvod

Drama se smatra posebno didaktičnom umetnošću i može imati strateški značaj za nacionalnu kulturnu obrazovnu politiku, ne samo u procesu obrazovanja već i u oblikovanju kulturnog identiteta (Milović, 2010). Pozorište je vekovima služilo kao sredstvo učenja i poučavanja – od antičkog doba, preko srednjeg veka i renesanse, pa sve do prosvetiteljstva, kada se njegov obrazovni potencijal dodatno istakao. Tek u XIX veku pojavljuju se prve predstave namenjene deci, oslobođene grubosti i vulgarnosti, a drama se prepoznaje kao medij za moralni razvoj deteta i podsticanje demokratskih vrednosti (Gallagher et al., 2017). U XX veku, političko pozorište i Brehtov rad dodatno ističu uticaj drame na publiku i njenu ulogu u podsticanju kritičkog mišljenja (Mladenović, 2020).

Cilj dramske pedagogije u obrazovanju nije poučavanje glumi ili istoriji pozorišta, već fokus na improvizaciji i slobodnoj dečjoj igri (Milosavljević, 2016). Ipak, u Srbiji postoji manjak kvalitetne dramske literature za decu i mlade, koja bi imala pedagoški i umetnički potencijal (Milosavljević, 2015; Mladenović, 2016). Savremeni dečji dramski tekstovi često služe samo zabavi i nedovoljno podstiču kreativnost i razvoj etičkih i socijalnih vrednosti, što može negativno uticati na formiranje ukusa i stavova mladih.

U kontekstu savremenih društvenih izazova, poput vršnjačkog nasilja i netolerancije, drama pruža snažan pedagoški alat za uključivanje dece, razvijanje kreativnosti i afirmaciju pozitivnih vrednosti, pod uslovom da se koriste tekstovi pedagoški značajni, umetnički kvalitetni i inspirativni. U skladu s tim, cilj ovog rada jeste da istraži dečji doživljaj dramskog teksta „Maza” Dušana Radovića, putem analize reakcija, identifikacije s likovima i kreativnom interpretacijom sadržaja, kako bi se uočio značaj drame u razvijanju emocionalne, socijalne i kognitivne zrelosti dece.

Dramski tekstovi u vaspitno-obrazovnom radu

Istraživanja potvrđuju da uvođenje drame u obrazovanje donosi višestruke koristi. Dok tradicionalni sistem uglavnom razvija verbalne i logičko-matematičke sposobnosti, dramske metode podstiču i kreativne oblike inteligencije, poput muzičke ili telesno-kinestetičke. Kreativna drama razvija kritičko mišljenje, aktivira maštu, povećava pažnju i koncentraciju, zadovoljava dečju potrebu za učenjem i podstiče promišljanje moralnih i društvenih pitanja. Putem dramskih aktivnosti deca istražuju okolnosti situacija, moguća rešenja i njihove posledice, razvijajući na taj način komunikacijske veštine, sposobnost

argumentovanja, uvažavanje tuđih stavova, toleranciju i razumevanje različitosti. Posebno je značajna uloga drame u razvijanju empatije, jer preuzimanjem različitih uloga deca bolje razumeju osećanja, stavove i ponašanja drugih, jačajući pritom solidarnost, odgovornost i samopouzdanje (Đorđević, 2014).

Drama u vaspitno-obrazovnom radu predstavlja metodu učenja kojom se deci u okviru formalnog obrazovanja u vrtićima i školama, ali i kroz neformalno obrazovanje u dečjim i omladinskim pozorišnim grupama, omogućava aktivno učestvovanje u procesu sticanja i oblikovanja znanja. Ova metoda koristi postupke karakteristične za dramsko stvaralaštvo, kao što su osmišljavanje priča na zadate teme, insceniranje zamišljenih situacija, biranje i tumačenje uloga, scensko izražavanje i aktivna percepcija (Đorđević, 2014). Proces može da vodi dramski pedagog – vaspitač, nastavnik, učitelj, vaspitač ili umetnik, koji predlaže i usmerava dramske aktivnosti, dok deca samostalno kreiraju dramski sadržaj (u celini ili delimično), odigravaju ga i učestvuju u njegovoj analizi. Vaspitači, učitelji i nastavnici imaju ulogu motivatora i podrške, pružajući smernice i podsticaje koji omogućavaju potpunu angažovanost i aktivno učešće dece. Ovakav metod omogućava dublje usvajanje vaspitno-obrazovnih sadržaja, kao i razvoj vrednosti i složenih ličnih i socijalnih kompetencija (Đorđević, 2014).

Prema Kovačević (2012) dramska pedagogija obuhvata različite nastavne i vaspitno-obrazovne prakse, među kojima su: teorijsko obrazovanje o drami i pozorištu (čitanje i analiza tekstova), rad na govoru i dikciji (elokucija), pozorišno obrazovanje za buduće glumce, dramatizacija gradiva, primena dramskih tehnika (npr. lutke, uloge nastavnika), forum teatar pripremljen od strane učenika, kreativna ili procesna drama, forum teatar profesionalnih glumaca, pozorište u obrazovanju sa pedagoškom interakcijom, programi za obrazovanje i razvoj publike, klasične školske predstave, pozorište za decu i mlade, kao i posete redovnim predstavama uz analizu. Mnoge od ovih praksi koriste se i tokom nastavnih časova. Prema Milosavljević (2016) osnovni pravci razvoja dramske umetnosti u obrazovanju uključuju: kreativnu dramu, zasnovanu na participativnom i procesnom radu u učionici koja podržava holistički razvoj deteta; dramu u obrazovanju, koja primenjuje participativne dramske metode kao nastavne tehnike za različite predmete; pozorište u obrazovanju, koje se realizuje kroz školske predstave povezane s kurikulumom i aktivno uključivanje učenika (Milosavljević, 2016: 68).

U Strategiji o razvoju obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2020. g. navodi se, između ostalog, kako mnoge umetničke discipline, poput drame, baleta, filma, dizajna, itd., nisu uključene u vaspitno-obrazovni program i nema ih ni kao metode rada. Ž. Đorđević (2014) je sproveda istraživanje o potrebama, kompetencijama i spremnosti vaspitača i nastavnika osnovnih i

srednjih škola u Srbiji za primenu drame u obrazovno-vaspitnom procesu. Rezultati njenog istraživanja govore u prilog tome da postoji visoka zainteresovanost vaspitača i nastavnika za pripremu da u sopstvenu pedagošku praksu uključe dramske postupke. Prema mišljenju vaspitača i nastavnika u pomenutom istraživanju, primena drame u obrazovanju čini proces učenja zabavnijim i omogućava aktivno uključivanje dece, pri čemu se učenje doživljava kao prijatno iskustvo. Govor dece postaje jasniji i razumljiviji, podstiče se razvoj ličnog pristupa učenju, a složeni i nejasni sadržaji postaju pristupačniji, što doprinosi dugotrajnijem pamćenju. Korišćenje drame uvodi holistički pristup u obrazovanje, pri čemu deca razvijaju lične, socijalne i građanske kompetencije. Ovaj metod takođe omogućava nastavnicima, učiteljima i vaspitačima da bolje upoznaju i procene decu, dok deca stižu dublje razumevanje i veće poverenje u pedagoške radnike (Đorđević, 2015).

Uloga vaspitača u vođenju dramskih aktivnosti za decu

Dramski tekstovi prilagođeni deci predškolskog i mlađeg školskog uzrasta nisu sabrani u posebnom zborniku, već su objavljeni u različitim antologijama i zbirkama. Pri njihovom izboru poštuje se program rada predškolskih ustanova, kao i estetska i književnoumetnička merila – primerenost uzrastu, bogatstvo dijaloga i prisustvo osnovnih dramskih elemenata (likovi, situacije, radnja, sukob, zaplet i rasplet). Najčešće su to vesele igre, farse, jednočinke, igrokazi, skečevi, radio-igre, scenske igre i kratke monodrame. Tematski obrađuju osećanja i situacije bliske deci: strah, usamljenost, očekivanje, prijateljstvo, igru, dovtljivost, prve simpatije. Likovi su uglavnom dobroćudni, često prolaze kroz promenu koja nosi pedagošku, etičku ili socijalnu poruku, a završetak je gotovo uvek srećan.

Dramska dela s tematikom zajedničkog života najmlađih (boravak u vrtiću, igre i iskustva itd.) za decu su veoma inspirativna, jer su deca predškolskog uzrasta prijemčiva za dramska dela koja su bliska njihovom iskustvu i životu u zajednici (Mladenović, 2016).

Vaspitač koji vodi dramsku aktivnost treba da ima na umu da u dramskim tekstovima retko postoje detaljni opisi prostora, kostima ili precizne upute kako likovi govore. Umesto toga, sve što je potrebno za razumevanje radnje i odnosa među likovima otkriva se kroz dijalog. Takav tekst treba posmatrati kao otvoren i nedovršen, jer na svako pitanje nudi nova pitanja i traži scensku izvedbu da bi bio potpun (Sarazak, 2009: 75). Kada radi s dramskim tekstovima za predškolski uzrast, vaspitač koji vodi scensku izvedbu treba da uzme u obzir posebnosti ovog žanra. Tekstovi su kratki i jednostavno prenose važne

poruke o svetu i životu. I pored jednostavne forme, važno je proceniti koliko je tekst prilagodljiv za scenu, kakav mu je potencijal i gde se u njemu nalazi „praznina” koja može biti kreativni podsticaj za izvođenje (Sarzak, 2009: 173).

Deca treba da budu aktivno i zainteresovano uključena u rad s dramskim delom, čak i više nego kada gledaju predstavu. To važi bez obzira na to da li dramu gledaju na sceni, samo čitaju/slušaju tekst ili je izvode. Postoje dva načina za rad s dramskim tekstom: jedan je da se on posmatra kao književnost, a drugi kao pozorišna predstava. Najbolje je kada se oba pristupa koriste zajedno (Rosandić, 1986: 600). Kombinovanje književnosti i dramskih aktivnosti pretvara pasivno slušanje ili čitanje u interaktivno iskustvo koje deca pamte (Kelin, 2007). Drama može da „oživi” dečju literaturu i da od čitanja napravi emocionalno bogat i aktivan proces.

Kelin (Kelin, 2007) ističe da „drama iznutra” znači da deca „ulaze” u priču tako što preuzimaju uloge likova, donose odluke umesto njih i reaguju na događaje. Autor takođe navodi da korišćenje drame pre, tokom i posle čitanja književnog teksta pomaže deci da dublje razumeju i emotivno dožive priču. Kada deca aktivno učestvuju u dramskim izvedbama, kod njih se razvija kritičko mišljenje, kreativno izražavanje i jezičke veštine. Ovaj pristup podstiče empatiju, jer deca sagledavaju situacije iz perspektive likova. Upotrebljavajući dramu u dečjem učenju, uključujući decu u proces stvaranja predstave ili samo koristeći taj oblik kao igru – omogućavamo im da dođu do samospoznaje, ali i da upoznaju svet oko sebe i svoju poziciju u njemu. To je ujedno i način na koji se oni osposobljavaju da prihvataju odgovornost za svoje postupke (Ignjatov Popović, 2018).

Deca recipijenti dramskog teksta

Dramska igra je višeslojna i višefunkcionalna aktivnost koja istovremeno razvija fizičke, čulne, emocionalne, socijalne, misaone i voljne sposobnosti deteta (Ignjatov Popović, Ulić 2019: 97). Preuzimanjem određenih uloga deca ulaze u imaginarne situacije koje im omogućavaju sticanje novih iskustava. Tokom takvih iskustava unapređuju percepciju i komunikacijske veštine – oponašaju i opisuju okolinu, manipulišu predmetima u svom dometu, istražuju zvuk i prostor, te koriste raznovrsne pokrete (Bojović, 2013). Sve što dete učini u toku igre može se posmatrati, proceniti i osvetliti iz različitih uglova, bez rizika od posledica koje bi imalo u realnom životu. Na taj način deca uče iskustveno, simulacijom stvarnih situacija, pa, kada ih susretnu u realnosti, već imaju pripremljene modele reagovanja i osećaju se sigurnije. Kombinovanje igre i umetnosti u dramskoj aktivnosti stvara prostor u kojem deca mogu da

eksperimentišu i koriste maštu na putu ka ostvarenju zajedničkog cilja – predstave. Bilo da se radi o klasičnoj ili lutkarskoj formi, dramska umetnost podstiče razvoj estetskih osećanja, emocija, empatije, kritičkog mišljenja, ali i finih motoričkih sposobnosti i koordinacije pokreta. Rad na predstavi dodatno jača timski duh i samopouzdanje (Ignjatov Popović, 2018). U radu s dramskim tekstovima važno je da vaspitač ne nameće svoju interpretaciju, već da pruža podršku detetu da izrazi sopstveno viđenje. Na taj način reč, kao osnovni element dramskog stvaralaštva, postaje autentičan izraz dečje mašte i nosilac dramskog sukoba i poetske lepote (Ladika, 1970). Dramski tekst za decu treba da bude sažet, razumljiv i otvoren za scensku realizaciju, nudeći mogućnosti za dopunu i interpretaciju. Recepcija dramskog teksta kod dece zavisi od uzrasta, jezičke i kognitivne razvijenosti, kao i od njihove životne i kulturne pozadine. Istraživanja pokazuju da deca u ranom uzrastu najlakše prihvataju tekstove s jasnim sukobom, prepoznatljivim likovima i ponavljajućim dijalozima, dok stariji uzrasti mogu da razumeju složenije odnose i dvosmislene situacije (Kelin, 2007). Emocionalni angažman tokom slušanja ili čitanja dramskog teksta raste kada su teme bliske dečjem iskustvu, a sam tekst nudi priliku da dete aktivno učestvuje u njegovom „dopunjavanju” kroz igru uloga i improvizaciju. Dramska umetnost tako postaje sredstvo za razvoj kreativnosti, samosvesti i sposobnosti da se svet posmatra kritički. Za razliku od elektronskih medija koji nude gotove slike, drama traži od deteta da mentalno stvara, preispituje i izgrađuje značenja sopstvenim intelektualnim i emotivnim zalaganjem (Ignjatov Popović, 2018).

Dušan Radović – poznavalac dečje duše

Sredinom šezdesetih godina, razgranavanjem književnosti u više pravaca i prodorom poezije igre, započinje nova faza srpske beletristike za decu. Zbirkom pesama Dušana Radovića *Poštovana deco* (1954) počinje razlaz s konvencionalnom poezijom i dečja literatura hvata korak sa savremenom književnošću u celini.

Dušan Radović iznalazi čisto detinje teme i doživljavanja, traga za dečjom stvarnošću i svakidašnjicom, ali koristi i bajkovite motive koji u atmosferu unose svežinu. Ume da uspostavi neposredan odnos s mladima i postigne visok stepen identifikacije. Upotrebom dijaloga i direktnim obraćanjem Radović ostvaruje iluziju prisnosti, topline i spektakularnosti. Njegovo književno delo je ispunjeno vedrinom, neočekivanim počecima i ishodima.

Igrajući se jezikom, pisac razvija saznajno-intelektualne snage dece i njihovo konvergentno i divergentno mišljenje, podstiče ih na građenje predstave

o vlastitom okruženju. Život se u Radovićevom opusu posmatra kroz vedre naočare.

Radovićevi dramski tekstovi svojim početkom, zapletom i raspletom radnje nose obeležja najboljih scenskih igara. Njegov književni izraz oslobođen je didaktike, on vaspitava drugačijim viđenjem edukativnog i estetskog i uči decu da misle, te izgrađuje njihov književni ukus. „Odabirom predmeta i pojava iz dečijeg okruženja, ili sveta životinja i insekata metodom postupnosti i sistematičnosti, analogijom, suprotstavljanjem i ismevanjem, autor izaziva u čitaocu asocijacije i razmišljanja, upućuje ga na životne istine” (Petrović, 2001: 334).

Dušan Radović unosi u književnost novu osetljivost, nove misli i shvatanja, drugačije estetičke poglede i stanovišta. On je „pesnik-mislilac, neumoljivi logičar, parodičar i satiričar, jedan od najsnažnijih i najduhovitijih savremenih umetnika” (Petrović, 2001: 337).

Maza Dušana Radovića jeste igrokaz za decu predškolskog uzrasta s temom otpora deteta prema pijenju mleka i njegovom emotivnom reakcijom kada shvati da ono što odbija ipak ima vrednost. Dušan Radović kroz humor i jednostavan dijalog pokazuje dečju kontradiktornost: tvrdoglavo odbijanje, ali i želju da ipak poseduje ono što je odbilo. Igrokaz prikazuje tipičnu dečju psihologiju – želju deteta da samostalno odlučuje, ali i vezanost za roditeljsku pažnju i sopstvene male privilegije. Ponašanje glavnog lika karakteristično je za predškolski uzrast: želja za samostalnošću, ali i impulsivnost. Igrokaz poručuje da deca ponekad odbijaju nešto ne zato što to ne žele već da bi izrazila sopstvenu volju. Dijalozi su kratki, jasni i ritmični. Ponavljanja („Neću!”, „Baš neću!”) naglašavaju tvrdoglavost, a humor proizlazi iz dečje logike i apsurdnih odgovora.

Dobro poznavati decu znači umeti da se uoče posebni trenuci u njihovom ponašanju i životu koji otkrivaju čistu, iskrenu i maštovitu prirodu detinjstva – onaj trenutak kada se rađa poezija. Radović nije samo poznavalac već pažljiv posmatrač koji vešto spaja dečji san i stvarnost, i zajedno sa njima ume da se čudi svetu, zadržavajući vedrinu i osmeh. Za razliku od Zmaja, koji je otvoreno pokazivao ljubav prema deci, Radović to čini diskretnije, s dozom ironije i nostalgije, ali bez zlobe. On u svojim stihovima izdvaja male, značajne slike iz dečjeg života, čuvajući realističan ton (Danojlić, 1972 prema: Milisavac, 1972).

Metodologija rada

Cilj rada jeste ispitati kako deca predškolskog uzrasta doživljavaju dramski tekst *Maza* Dušana Radovića, s fokusom na njihovu interpretaciju likova, radnje i moralnih poruka, kao i na emocionalni angažman tokom čitanja ili izvođenja teksta.

Na osnovu postavljenog cilja mogu se izvesti sledeći zadaci istraživanja:

- Analizirati kako deca reaguju na ponašanje glavnog lika, Maze, i na njegove odluke;
- Utvrditi koje emocije i stavove deca izražavaju u vezi s radnjom i likovima;
- Ispitati kako deca interpretiraju moralnu ili pedagošku poruku teksta;
- Posmatrati na koji način deca koriste humor i kreativnost u adaptaciji ili dopunjavanju dramskog teksta.

Uzorak istraživanja činilo je šezdesetoro dece iz tri uzrasne grupe dva vrtića: „Đurđevak” i „Leptirić” u Sremskoj Mitrovici. Istraživanje je sprovedeno u pet faza:

U prvoj fazi istraživanja vaspitači su deci pročitali tekst *Maza* Dušana Radovića.

U drugoj fazi istraživanja vaspitači su dramatizovali tekst *Maza* Dušana Radovića, izvodeći ga kao igrokaz na sceni.

U trećoj fazi istraživanja vaspitači su intervjuisali svako pojedinačno dete o njegovom doživljaju dramskog teksta *Maza* Dušana Radovića.

U četvrtoj fazi rada deca su svoj doživljaj dramskog teksta *Maza* Dušana Radovića prikazala putem likovnog izražavanja.

U petoj fazi rada deca su izmislila svoj igrokaz po uzoru na dramski tekst *Maza* Dušana Radovića.

Za potrebe istraživanja osmišljen je poseban intervju za decu koji sadrži devet pitanja kombinovanog tipa (pet otvorenih i četiri pitanja zatvorenog tipa) namenjenih za prikupljanje podataka o dečjem doživljaju dramskog teksta *Maza* Dušana Radovića. Podaci dobijeni upitnikom obrađeni su deskriptivnom metodom.

Rezultati istraživanja sa diskusijom

Istraživanje je realizovano kroz pet faza, koje su obuhvatale čitanje, dramatizaciju, intervjuisanje dece, likovno stvaralaštvo i zajedničko menjanje teksta.

Prva faza – Nakon čitanja teksta *Maza* Dušana Radovića, deca su reagovala pozitivno („Baš je zabavno!”, „Smešno je”, „Nikad nisam čuo takvo nešto”). Ovakvi odgovori potvrđuju da je tekst blizak dečjem iskustvu i senzibilitetu, podstiče emocije radosti i smeh, ali i estetski doživljaj.

Druga faza – Dodatnim prikazom u formi igrokaza tekst je snažno delovao na emocije dece: reakcije smehom i spontano izraženo zadovoljstvo ukazuju na visoku angažovanost i pozitivan doživljaj scenskog izvođenja.

Treća faza – U intervjuima su deca pokazala sposobnost razumevanja likova i situacija. Starija deca opisivala su Mazino ponašanje kao „ružno” ili „bezobrazno”, dok su najstarija uvodila složenije pojmove poput „razmaženo”, što pokazuje napredovanje u moralnom prosuđivanju. U percepciji majčinog lika primećena je razvojna razlika: mlađa deca je doživljavaju kao ljutu, dok starija prepoznaju njenu strpljivost („Htela je da ga ubedi da popije mleko”). Emocije književnog junaka deca su dominantno imenovala kao tugu („Maza je bio tužan”), a najstarija grupa uočavala je i kombinaciju osećanja tuge i ljutnje.

U pitanjima u vezi s ličnim iskustvima deca su uspešno povezivala situacije iz teksta sa sopstvenim doživljajima („Sinoć me je mama terala da jedem pasulj”; „Ja sam drugu dala Skvišija u parku, on ga je bacio i ja sam bila tužna”). Razlike su uočljive – mlađa deca daju kraće i neposrednije primere, dok starija nude raznovrsnije i detaljnije odgovore, što ukazuje na razvoj refleksije i samosvesti. U vezi s moralnim pitanjima, deca starije grupe dominantno ponavljaju didaktičku poruku („od mleka se poraste”), dok najstarija deca pokazuju šire rezonovanje („Trebalo sve probati”) i kritički stav („Ne treba da ga teraju da voli, ako ne voli”).

Četvrta faza – Likovni radovi dece odražavaju prepoznate emocije i detalje iz priče, potvrđujući sposobnost da se umetnički prenesu doživljaj i emocionalna atmosfera.

Peta faza – U zajedničkom menjanju teksta deca su pokazala visok nivo kreativnosti, humor i slobodu u jezičkoj igri („jede hleb i jezika”). Najčešće su nudila optimističke završetke (Maza pije mleko, raste, postaje konjanik), čime se ističe potreba za pozitivnim ishodom i prevazilaženjem konflikta, ali i dečija sklonost ka apsurdu i smešnom.

Rezultati istraživanja pokazuju da deca pozitivno reaguju na dramski tekst *Maza Dušana Radovića*, doživljavajući ga kao zabavan, smešan i nov („Baš je zabavno!”, „Nikad nisam čuo takvo nešto”). Tekst privlači njihovu pažnju, podstiče radost i otvara prostor za estetski doživljaj i kreativnu recepciju.

Dramatizacija teksta dodatno je pojačala emocionalni doživljaj dece, što je potvrđeno spontanitim reakcijama smehom i izraženim zadovoljstvom tokom i nakon igrokaza.

U individualnim intervjuima deca su pokazala sposobnost da razumeju i tumače ponašanje književnih likova. Deca starije grupe pretežno su opisivala Mazino ponašanje kao „ružno” ili „bezobrazno”, dok su deca najstarije grupe uvela složenije pojmove poput „razmaženo”, ukazujući na viši nivo moralnog prosuđivanja. Razlike su se uočile i u tumačenju majčinog lika: mlađa deca dominantno su je doživljavala kao ljutu, dok su starija u većoj meri uočavala strpljivost („Htela je da ga ubedi da popije mleko”), što govori o razvijenijem razumevanju složenijih emocionalnih stanja.

Prepoznavanje emocija kod književnog junaka bilo je izraženo u obe grupe, pri čemu su deca uglavnom identifikovala osećaj tuge („Maza je bio tužan”). Najstarija grupa dodatno je pokazala sposobnost uočavanja složenijih stanja, poput istovremenog prisustva tuge i ljutnje. Pitanja koja su se odnosila na lična iskustva otkrila su da deca uspevaju da se poistovete s Mazom i prenesu osećanja u sopstvene situacije („Da, kad me je Aka udarila”; „Sinoć me je mama terala da jedem pasulj”; „Ja sam drugu dala Skvišija u parku, on ga je bacio i ja sam bila tužna”). Uočava se razvojna razlika: mlađa deca teže i kraće neposrednije povezuju sadržaj sa sopstvenim iskustvom, dok starija deca nude raznovrsnije i detaljnije primere, što ukazuje na napredovanje u refleksiji i samosvesti.

Na pitanje da li je Maza pogrešio što nije želeo da popije mleko, većina dece je odgovarala potvrdno. Starija grupa najčešće je ponavljala didaktičku poruku iz teksta („od mleka se poraste”), dok je najstarija grupa pokazala šire rezonovanje („Treba sve probati”, „Ne znaš kakvo je ako ne probaš”). Deo najstarije grupe izdvojio se samostalnim mišljenjem („Ne treba da ga teraju da voli, ako ne voli”), što svedoči o rastu kritičkog promišljanja i sagledavanju individualnih prava.

Najzanimljivijim delom priče deca su smatrala situacije koje nose emotivni naboj i konflikt („Kad mu je Zoran popio mleko”, „Kad je rekao: Jooj!”). U pitanju o promeni kraja priče deca su pokazala kreativnost, pri čemu su mlađa deca nudila jednostavnije odgovore („Da podele mleko”), a starija raznovrsnije i maštovitije („Možda da mu mama da čaj, jer Maza sigurno voli čaj”; „Bili bi u priči mama, tata i jež”).

Likovno stvaralaštvo dece, kao i njihova sopstvena verzija teksta, pokazali su sposobnost da prenesu emocije, humor i apsurd, osvetljavajući specifičnu dečju logiku i slobodu u jezičkoj igri („jede hleb i jezika”). Time se potvrđuje da književni tekst, dramatizacija i naknadna kreativna aktivnost podstiču estetski doživljaj, razvijaju empatiju, moralno prosuđivanje, refleksiju i divergentno mišljenje kod dece.

Zaključak

Dečja književnost često je korišćena za vaspitne ciljeve, ponekad i previše. Ipak, Radovićev književni opus ima snažan vaspitni značaj jer oblikuje dečji književni ukus i način gledanja na svet. Njegova dela podstiču slobodu, igru i radost, pa se može reći da je bio vaspitač koji je na decu delovao suptilno, ali snažno – baš kao pravi pesnik (Danolić, 1972 prema: Milisavac, 1972). Analiza recepcije dramskog teksta *Maza* Dušana Radovića pokazala je da deca različitih uzrasnih grupa doživljavaju književni sadržaj na način koji je u skladu s njihovim kognitivnim, emocionalnim i socijalnim razvojem. Rezultati istraži-

vanja ukazuju da deca mlađih uzrasta dominantno reaguju neposredno, kroz jednostavne i konkretne opise likova i događaja, dok starija deca pokazuju viši stepen apstraktnog mišljenja, moralnog vrednovanja i refleksivnosti.

Deca u velikom broju prepoznaju emocionalna stanja glavnog junaka, pri čemu je evidentna tendencija da mlađa grupa identifikuje osnovne emocije (ljutnja, tuga), dok starija grupa pokazuje sposobnost uočavanja složenijih emocionalnih kombinacija i konteksta (istovremeno ljutnja i tuga, razmaženost i posledice ponašanja). Ovakvi rezultati ukazuju na značaj dramskog teksta za razvoj empatije i emocionalne pismenosti kod dece. Takođe, odgovori dece svedoče o izraženoj sposobnosti identifikacije s likovima i situacijama iz teksta, što se potvrđuje njihovim povezivanjem književnog iskustva s ličnim životnim okolnostima. Time se potvrđuje funkcionalna uloga književnosti u procesu izgradnje dečje introspekcije i samorefleksije. Poseban značaj imaju kreativni odgovori dece u kojima predlažu alternativne završetke priče ili menjaju elemente zapleta. Ovakvi odgovori ukazuju na razvijenu imaginaciju, sklonost ka simboličkoj igri i slobodu u izražavanju, što potvrđuje potencijal dramskog teksta da podstiče divergentno mišljenje i literarno stvaralaštvo.

Analiza dečje verzije dramskog teksta *Maza* Dušana Radovića pokazuje snažnu kreativnost i specifičnu dečju logiku. Deca su, polazeći od viđenog i doživljenog, spontano rekonstruisala priču prema sopstvenim interesovanjima, potrebama i humoru. Promenom originalnog kraja deca su iskazala želju za jasnim, optimističkim ishodom: glavni junak pije mleko, raste, postaje konjanik i nikada ne pada – čime se uklanja strah od neuspeha. Istovremeno, motiv „više ne mora da pije mleko” šaljivo oslikava tipičan dečji doživljaj obaveze koju odrasli nameću, a koju dete nastoji da „prevaziđe”. Posebno je značajno što deca u dramskoj igri koriste apsurd i smešne elemente (npr. „jede hleb i jezika”), čime otkrivaju svoju duhovitost, slobodu u jezičkoj igri i potrebu da poznato pretvore u neočekivano. Smeh koji je dečja verzija dramskog teksta izazvala pokazuje da deca najviše uživaju u sadržajima koje su sama oblikovala.

Na osnovu dobijenih nalaza može se zaključiti da je dramski tekst *Maza* izuzetno pogodan za upotrebu u vaspitno-obrazovnom radu, jer podstiče emocionalni doživljaj, moralno rasuđivanje, socijalnu interakciju i kreativno izražavanje. Ujedno, razlike u reakcijama između starije i najstarije grupe potvrđuju značaj postupnog i diferenciranog pristupa književnom tekstu u skladu s razvojnim mogućnostima dece. Ovaj primer potvrđuje važnost otvorenog, projektno orijentisanog pristupa u radu s decom: dramatizacija ne mora biti strogo vođena originalnim tekstom, već je dragoceno dopustiti deci da ga menjaju, dopunjuju i prilagođavaju. Na taj način se razvijaju mašta, jezičke veštine, osećaj zajedništva i sloboda izražavanja, a vaspitač postaje podrška i pratilac u procesu stvaranja.

Literatura

- Bojović, D. (2015). *Više od igre – dramski metod u radu sa decom*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Danojlić, M. (1972). Dušan Radović. U: Milisavac, Ž. (Ur.) *Dušan Radović – Dokolice*. Novi Sad – Beograd: Matica srpska – Srpska književna zadruga.
- Dorđević, Ž. (2014). *Drama u obrazovanju – Potrebe nastavnika za obrazovanjem i osnaživanjem za primenu drame u obrazovno-vaspitnom radu u našim školama*. Beograd: Bazaart i Pedagoško društvo Srbije.
- Dorđević, Ž. (2015). Potrebe nastavnika za obrazovanjem i osnaživanjem za primenu drame u obrazovno-vaspitnom radu u našim školama. U M. M. Petrović (ur.), *Kulturna uloga škole i obrazovna uloga kulture – Drama u obrazovanju* (str. 54). Beograd: Pedagoško društvo Srbije / Bazaart.
- Gallagher, K., Cardwell, N., Rhoades, R. & Bie, S. (2017). *Drama in Education and Applied Theater, from Morality and Socialization to Play and Postcolonialism*. In Cambridge Handbook, Oxford Research Encyclopedia of Education. Dostupno na: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.34>
- Ignjatov Popović, I. (2018). Dramska umetnost u dečjem učenju i razvoju kao alternativa elektronskim medijima. *Филозофија медија: медију и алтернатива*, пос. изд., књ. 22, 2018: 73–81.
- Ignjatov Popović, I., Ulić, J. (2019). *Dramska umetnost kao način učenja o integralnom održivom razvoju na predškolskom*. Novi Sad: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača.
- Kelin, D. A. (2007). The Perspective From Within: Drama and Children's Literature. *Early Childhood Education Journal*, 35/3: 277–284.
- Kovačević, D. (2012). Interkulturalno učenje. U: S. Milosavljević & M. Miliwojević Mađarev (ur.), *Priručnik za interkulturalno učenje kroz dramu* (str. 13–16). Beograd: BAZAART.
- Ladika, Z. (1970). *Dijete i scenska umjetnost*. Zagreb. Školska knjiga.
- Milović, N. (2010). Kreativno korišćenje dramskog teksta u obrazovanju. *Zbornik radova* Fakulteta dramskih umetnosti Beograd, br. 18, 195–217.
- Milosavljević, S. (2015). *Šarene scene, Zbirka dramskih tekstova za dramski pedagoški rad sa decom i mladima na razvoju tolerantnosti, inkluzivnosti i saradnje*. Beograd: Bazaart.
- Milosavljević S. (2016). *Dramska pedagogija – dramska umetnost u integrisanom obrazovanju*, Beograd. Dostupno na: <http://eteze.arts.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/146/S.%20Milosavljevic%20doktorat.pdf?sequence=4&isAllowed=y> 2016
- Mladenović, M. (2016). Scenski potencijal dramskih tekstova za predškolski uzrast. *Savremeno predškolsko vaspitanje i obrazovanje: Izazovi i dileme*: 119–127.

- Mladenović, M. (2020). Status dramskih i pozorišnih sadržaja u nastavi u osnovnim školama u Srbiji – osnova za nastavni predmet dramska kultura. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia*, 11/315: 195–203.
- Rosandić, D. (1986). *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Zagreb: Školska knjiga.
- Sarazak, Ž. P. (2009). *Leksika moderne i savremene drame*. Vršac: KOV.
- Стратегија о развоју образовања и васпитања у Републици Србији до 2020.г.*, Службени гласник РС, бр. 107/2012 од 9. 11. 2012. године.

Tatjana Milivojčević
Preschool Institution "Pčelica", Sremska Mitrovica
tanja1975muz@yahoo.com

CHILDREN'S PERCEPTION OF THE DRAMATIC TEXT MAZA BY DUŠAN RADOVIĆ

Abstract: *Drama, as a didactic art form, represents an important instrument in the education and development of a child's cultural identity. Its application in the educational context fosters moral development, stimulates creativity, and introduces children to democratic values (Gallagher et al., 2017; Milosavljević, 2016). Children's reception of dramatic texts depends on their age, linguistic and cognitive development, as well as on their life and cultural background. Research shows that younger children more easily engage with texts that contain clear conflicts, recognizable characters, and repetitive dialogues, while older children are able to understand more complex relationships and ambiguous situations (Kelin, 2007). Emotional engagement increases when the themes are close to children's own experiences, and dramatic texts provide opportunities for active participation through role-play and improvisation. The aim of this study was to examine how preschool children perceive the dramatic text "Maza" by Dušan Radović, with a focus on the interpretation of characters, plot, and moral messages, as well as on emotional engagement during reading or performing of the text. The research sample included sixty children from three age groups in the kindergartens "Đurđevak" and "Leptirić" in Sremska Mitrovica. The study was conducted in five phases: Phase I – reading the text; Phase II – dramatization; Phase III – interviewing children; Phase IV – artistic expression; and Phase V – creating a dramatic piece based on the text "Maza". The results indicate that children of different age groups perceive the dramatic text "Maza" in different ways. Younger children expressed predominantly simple emotional reactions, while older children demonstrated more complex moral reasoning and the ability to connect the story to their own experiences. Dramatic activities enable children to experience the text both emotionally and intellectually, fostering empathy, self-awareness, critical thinking, and creative expression.*

Keywords: *child, drama, children's perception, creativity.*